

Három évtizede zenekarok élén

Beszélgetés Ökrös Csabával

Honnan származol és mi a népzenevel való megismerkedésednek a története?

Szolnokon születtem 1960-ban, paraszti családban, egyedüli gyerek voltam. Szüleim nem foglalkoztak zenéléssel. Később Jászberénybe kerültünk, de már második osztályba Sátoraljaújhelyen jártam, ahol zenei általános volt. A hangszeres muzsikálásra egy véletlen esemény kapcsán került sor. Nyolcéves koromban egy síbajnokságon összetörtem magam, s begipszelve hetekig otthon ágyba voltam kényszerítve. Ekkor kértem meg a szüleimet, hogy vegyenek nekem egy hegedűt. A kottát ismertem, a fogásokat magam kísérleteztem ki. Mikor felépültem, próbáltam hegedűre jelentkezni a zeneiskolában, ahol addig csak a szokásos délelőtti tárgyakra jártam, de azt mondták, hogy már túlkoros vagyok, azt hat év körül szokás elkezdni. Végül anyám kérte a tanárokat, hogy legalább hallgassanak meg. Azt hiszem, Mozartot játszottam, s felvettek. Kellett még egy hangszer választani, s ez a dob lett. Ahogy az ilyen zenei általános iskolákban szokásos, délutánonként voltak a hangszeres foglalkozások. Hamarosan behoztam a lemaradásomat. A népzenehez akkor még semmi közöm nem volt, csak azokat a népdalokat ismertem, amiket az iskolásoknak kellett tanulniuk, de bevallom, egyik sem fogott meg. Klasszikus zenei pályára készültem. Az viszont érdekes, hogy mindig megnéztem a kottákban, mikor születtek a zeneművek, s azon kaptam magam, hogy minél régebbiek voltak, annál jobban tetszettek. Sokat olvastam is a zenéről, s szerencsémre németül Kroó György testvére tanított, akinek a segítségével további könyvekhez, kottákhoz jutottam hozzá. Ez az egész komolyzenei dolog tizenéves koromig tartott. Ha a zenei tanulmányokat folytattam volna, el kellett volna mennem Miskolcra, ott kellett volna hagynom a családomat. Egy nagy váltással a sátoraljaújhelyi gimnáziumba mentem matematika-fizika tagozatra. Új társaságba kerültem, kamaszos dolgok kezdtek vonzani, gitározni akartam, s még a hegedűmet is elcseréltem egy bőrkabáttra. Addig ugyanis én magam akartam hegedülni, most viszont mind a zeneiskolából, mind otthon elkezdtek presszionálni, hogy nekem a konziban kell folytatnom a tanulmányaimat. Én meg mindig nehezen viseltem, ha valamit nem a szabad elhatározásomból csinállok, hanem kényszerre. Aztán egy félév múlva elkezdett hiányozni a hegedű, de szerencsére egy ének szakos kislánnytól kaptam egyet. Ott volt a városban a Hegyalja Néptánc Együttes, akik egy jó közösséget alkottak, sokat jártak külföldre, volt egy főleg cigány muzsikusból álló zenekaruk. Úgy gondoltam, ha a helybeli zenei iskolában már nem akarnak tovább klasszikusra tanítani, elmegyek a cigányokhoz, a rádióban mindig is csodálattal hallgattam a cigányprímások virtuóz játékát. A sátoraljaújhelyi zenészek a kottát nemigen ismerték, a mai megközelítésben szinte adatközlőnek számítottak. Ráadásul ekkortájt gyűrűzött le táncosok révén vidékre, különösen az ország peremére a '72-ben Pesten elindult népzenei megújulás, amit szokás táncházmozgalomnak hívni. Székit azonban a cigányprímások nem is voltak hajlandók játszani, románnak tartották (ahogy sok magyar zenész is), kottát is hiába vittem volna nekik, így kapóra jött az együttesnek, hogy van ott egy fiatal hegedűs, aki kottát is tud olvasni, nyitott is az erdélyi zene irányában. Egyre több ilyen produkció került be a Hegyalja repertoárjába, ahol addigra már másodprímás voltam tizenhat éves koromra, az erdélyi zenék vonatkozásában pedig én vittem a primet. 1976-ban volt egy kéthetes tanfolyam Abaújszántón táncmuzsika számára. Halmos, Sebő, Timár tanították a zenét és a táncot. Én ott senkit nem ismertem a tanfolyam résztvevői közül, míg, úgy tűnt, a többség már ismerte egymást. Leültem egy cigányzenész mellé, kérdeztem, honnan jön. Mondta, Méhkerékről. „Ott lakik a híres prímás, Kovács Tivadar!” - mondtam. „Én volnék az!” – felelte. Meglepődtem.

Valahogy addig úgy képzeltem, ezt a zenét székely harisnyás, fehér bajuszú, kalapos, mentés emberek játsszák, nem pantallós cigányok. Halmos átengedte neki a tanítást egy hétre. A többi 20-30 muzsikus viszont már ismerte a méhkeréki zenét valamennyire, amíg én csak küszködtem vele. Aztán Tivadar azt mondta, hogy úgy látja, ez már megy a társaságnak, tanuljanak inkább egy kis árgyelánost. Ez viszont már nem ment annyira a többieknek, mert nekik is új volt, én viszont valahogy elkaptam. Ezek a cigányzenészek ugyanis nem képesek hangról-hangra tanítani a dallamokat, én viszont valahogy le tudtam lassítani magamban. Megkérdezte, ki az, aki ott hátul ezt egész jól csinálja. Szétnyílt a tömeg, s ott álltam mint legifjabb. Így ismertek meg a többiek! Sokakkal azóta is szakmai vagy baráti kapcsolatban állok. Szerencsére ez nem csupán egy nyári tanfolyam volt, hanem megszervezték, hogy utána havonta egy hétvégén ezt folytassuk, sőt szállást és napidíjat is kaptunk, amire talán a mai napig nem volt más példa! Következő nyáron megint egy tanfolyam következett, ezúttal Székesfehérváron. Az azt követő nyáron viszont már éppen érettségiztem, az egri főiskolára felvételiztem. Végül is ez egy hároméves kurzus volt, ami vizsgákkal záródott, ahová már a katonaságtól kellett elkéredzkednem. Valamelyik vizsgát én nyertem meg, s az volt a jutalmam, hogy a Muzsikás táncházban húzhattam egy széki rendet. Akkor ez óriási dolog volt! Legközelebb meg, mivel nagyon sok látogatója volt a táncháznak, két szinten rendezték, s a kezdőknek én húzhattam első pesti zenekarommal, ahol Fekete Antal 'Puma' volt a brácsásom.

Mikor kezdtél Erdélybe járni?

Még az abaújszántói tanfolyam évében, azon a télen én már Erdélyben voltam. Halmos Béláéktól kaptam meg Kallós Zoltán címét 1976 karácsonya előtt, s egyedül nekivágtam Erdélynek. A következő évben már szinte minden hétvégén és egész nyáron ott voltam.

Hogy lehetett ezt anyagilag és iskola mellett kivitelezni?

Hát ma már nem mernék anyagilag ilyen vállalkozásba fogni, de akkor még 140 Ft volt egy Sátoraljaújhely-Kolozsvár retúrjegy. Az iskolában sem volt egyszerű, hiszen akkor még a szombat tanítási nap volt. De elengedtek, mert volt valami hazafias szellem abban a gimnáziumban, érezték, hogy jó ügyben járok. Mindig beszámolót kellett tartanom, s vittem haza erdélyi tárgyakat is, szerveztem táncházat a gimnáziumban.

Erdélyben Kallós Zoltán igazított tehát útba?

Igen, mindenhova mentem vele. Szinte atyai gondoskodásába vett, nem is igyekeztem eleinte önállósítani magam. Lepakoltam nála szombat délelőtt, aztán kevesebb csomaggal mentünk tovább. Ráadásul az első, 1976 karácsonyi utamon már a vonaton Vavrincez Andrásba botlottam, s együtt mentünk Zoli bácsival Válaszútra, majd innen Bonchidára. Így nekem végül is az első élő erdélyi zenei élményem nem is Szék, hanem Bonchida volt. Ennek az estének a muzsikálását fel is vette Zoli bácsi.

Ugyanebben az időben kezdtek az első erdélyi városi táncházi zenészek, a kolozsvári Székely Leventéék is Székre járni. Velük kapcsolatba kerültél-e?

Igen. Ekkor jöttek az első erdélyi barátságok. Ráadásul egyidős is vagyok Székely Leventével, Papp István Gázsával, Kelemen Lászlóval, Könczei Árpáddal. Rengeteg lakodalomban és keresztelőn voltunk. Aztán Kelemen Laci és Tötszegi András 'Cucus' rávette, hogy ne csak mindig a Mezősége járjak, hanem menjek el velük Kalotaszegre, Mérára. Persze ott is volt épp egy jó lakodalom, s a végén már „Árus” házában kötöttem ki a cigánysoron. Megismerkedtem 'Neti' Sanyival is. Az ő precíz és mégis érzelemdús játéka nagyon megragadott. Varga Ferenc 'Csipás'-ra viszont Székely Levente hívta fel a figyelmemet. Az ő hangképzése, variációi annyira közel álltak hozzám, hogy nem volt nehéz eltanulnom a játékát. Mivel ő többek között Türen muzsikált sokat, ezért az ottani lagzikra, keresztelőkre stb. való eljutásban Lengyel Laci 'Türei' segített sokat. Idővel aztán már együtt is zenéltünk 'Csipással'.

Azért az egri „kalandról” még ejtsünk néhány szót! Úgy tudom, valami hülyeségen hiúsult meg, hogy nem szereztél diplomát a főiskolánkon.

Hát igen, nem fejeztem be a történelem-ének szakot, mert kötelező testnevelésből nem írták alá az indexemet másodéven. Egyébként ott is zenéltem, méghozzá Pénzes Gézával, akivel előtte már a katonaságnál is együtt játszottunk egy ú.n. művészsorozatban. Pallaghy Palival is az egri főiskolán ismerkedtünk össze. Később aztán már nem is került szóba a főiskola befejezése, mert annyira másfelé vitt az életutam. Varga Zoli koreográfus, aki akkor Egerben tevékenykedett, felkerült a Bartók együtteshez, ő hívott oda, s mivel időközben szüleim is Pestre költöztek, nem sokáig kellett gyözködni. Mivel akkor már a Téka sokat utazgatott, Virágvölgyi Márta mellé kerültem Pénzes Gézával és Fekete Antallal, s ebben az időben mi alkottuk a Bartók együttes zenekarát. Ez 1981-82 környékén volt. Amikor Timár Sándor a Magyar Állami Népi Együtteshez került, először a Tékát vitte magával, majd utána az én együttesemet, ami a közben áttelepedett Székely Leventéből, Fekete Antal 'Pumá'-ból, Adorján Istvánból és Pénzes Gézából állt rajtam kívül. Később Zsuráfszky Zoltán javaslatára megalapítottunk egy saját együttest, a Kodály Kamara Táncegyüttest, miután kiváltunk a MÁNÉ-ból. A zenekarnak új neve lett: Újstílus.

Az amerikai szereplések hogy kezdődtek?

Az első amerikai utakat még Timár Sándornak köszönhetem a MÁNÉ-vel. Ekkor figyelt fel ránk egy ott élő menedzser, Magyar Kálmán. Neki köszönhetem, hogy 1983-tól hosszú időn át szinte minden évben az Egyesült Államokban turnézhattam, méghozzá egyre profibb helyeken. A zenekar közben átalakult, 1986-ban Ökrös-együttes lett a neve. (Vagy úgy is mondhatjuk, hogy én léptem ki, s egy ideig még az Újstílus is tovább működött Gombai Tamással, majd Vizeli Balázssal.) Az Ökrös-együttesben új zenésztársaim voltak: Kelemen László (aki szintén áttelepült időközben Erdélyből), Molnár Miklós, Mester László és Doór Róbert.

Egy másik primás említette, hogy milyen jó volt neked, Molnár Miklós mellett szinte szárnyalni tudtál. Milyen felállásúnak neveznéd az akkori együttest?

Kétprimásosnak. De mivel én már tizenhat éves korom óta játszottam, jobban rá tudtam érezni, mi kell a közönségnek, jobban emlékeztem, mi hányszor van stb., ezért én voltam az irányító.

Az Ökrös-együttes – talán hízelgés nélkül mondhatom – csodás lemezeket produkált ebben a periódusban, mint a *Bonchida háromszor* vagy a *Kalotaszegi mulató énekek*, amelyek sokunknak kedvencei. Minek volt köszönhető ez a stabilabb időszak, s mi vetett véget neki?

A Magyar Kálmán által szervezett amerikai turnéknak. Főként ezek a másfél-két hónapos utak tartottak el minket egész éven át. Ezek ír kocsmáktól, néptánc táborokon át, a Philadelphiai Szimfonikusokkal történő fellépésig sokféle szereplésre kiterjedtek. Volt, amikor 'Neti'-t is vittük, közös lemezt is készítettünk vele itthon. Aztán 2001-ben, amikor megszűntek ezek a fellépési lehetőségek, az együttes is megszűnt.

Az ideai táncháztalálkozóra Gryllus Daniék megjelentették a korábban csak Amerikában forgalmazott *Így kell járni...-t*. Ennek mi a története?

Volt ott egy nagyon jó amerikai barátunk, aki beteg volt, tudta, hogy meg fog halni, és kérte, hogy csináljunk ott egy lemezt. A felvétel előtt két héten át tanítottunk tánc táborokban, reggeltől éjjelig muzsikáltunk, nagyon együtt voltunk. Ezért nem okozott gondot, hogy három nap alatt fel kellett venni a lemez zenei anyagát. A Gryllus kft.-é az érdem, hogy most Magyarországon is kapható.

Az Ökrös-együttes korai szakaszából van még két kevésbé ismert lemez. Az egyik a *Transylvanian portraits*, amin Sebestyén Márta is közreműködik, s a Koch World kiadásában jelent meg 1992-ben. A másiknak csak a címét ismerem: *Koszorú*.

Az előbbi még nekem sincs meg. Ez volt a legelső, amit már Kelemen Lacival csináltunk, de még nem alakult ki a teljes későbbi együttes. A Koszorún viszont már mindnyájan jelen vagyunk, s azon is szerepel Sebestyén Márti és Berecz Andris. Ez utóbbi nem is kereskedelmi terjesztésre készült, hanem egy hangfalakat értékesítő cég azt mutatja be vele, hogy az ő mikrofonjával készült felvételek az ő hangfalán hogy szólnak. Pedig ez egy nagyon jól sikerült lemez, kár, hogy nem kapható. Ezek a tapasztalatok vezettek oda, hogy nem akartuk többé a lemezeinket külsősökre bízni, Kelemen Laci vállalta magára a későbbi, ma már jól ismert lemezeink menedzselését, amelyek közül az utolsó az *Elindultam szép hazámból*. Kallós Zoltánnal is készült két közös lemezünk.

Ezeket az önálló ill. 'Neti'-vel vagy Kallós Zoltánnal készített lemezeket kívül még számos más hanghordozón rátalálhatunk a nevedre. Vezetés erről valami kimutatást, vagy ezt nem tartod fontosnak?

Nem vezetek, magamat ritkán hallgatom.

Vannak lemezek, amiknek csak a címét ismerem a folkMAGazinból, illetve olyan formációk lemezei, akikkel személyesen még nem hallottalak játszani. A Dobogó Kő Együttes és a Hypoglassus lemez jut most az eszembe.

A Hypoglassus az Ökrös-együttesnek az az Amerikában kiadott lemeze, amiről már beszéltünk, s amit itthon Gryllus Daniék Így kell járni címen adtak ki. Ez természetesen autentikus népzenei tartalmaz.

A Dobogó Kő Együttes egy kísérlet volt, amiben megpróbáltam ötvözni a magyar népzenei a nyugati rockzenével. Egy CD-nk meg is jelent, több koncertet is adtunk, a második CD-t idén ősszel adjuk ki. Mindezek ellenére úgy gondolom, ezt a keményebb, rockos hangzást egyelőre félreteszem és az elektromos hangszereket akusztikusra cserélve folytatom tovább ezt a zenei kísérletezést, természetesen, ha marad rá szabadidőm.

Tanítással is foglalkozol.

Eddig is tanítottam, 9 évet töltöttem az Óbudai Népzenei Iskolában, jelenleg pedig a szentendrei Vujicsics Tihamér Zeneiskolában tanítok félállásban és idén ősztől meghívtak a szigetmonostori zeneiskolába is, amit örömmel elvállaltam.

Most már évek óta a Honvéd Együttes Hegedős zenekarában játszol. Egy ilyen együttesben dolgozni nyilván anyagilag kiszámíthatóbb egzisztenciát, de időben és művészileg nagyobb kötöttséget jelent. Bár te táncegyüttesek kísérő zenekaraiban nagyon régen játszol, megszokhattad ezt a fajta tevékenységet, mégis a viszonylag szabadabb évek után milyen érzés ez?

Mivel én az egész pályafutásomat egy táncegyüttes kísérőzenészeként kezdtem 16 éves koromban, ezért ez nem volt ismeretlen érzés. Igazad van, ez az állás a mai kussa világban bizonyos védettséget jelent, de ad azért mást is. Ha új bemutatóra készülünk, a művészeti vezetők rám is bíznak zenei szerkesztést, de arra is volt már példa, hogy nyitányt kellett írnom egy táncos darab elé (*Örök Szertartás*), aminek nagyon örülök, hiszen így nemcsak primásként foglalkoztatnak. De játszottam a Honvéd Együttes Színészkarának három díjat nyert darabjában is (*Bozgorok*), amire szintén nagyon büszke vagyok. Ráadásul az itt töltött idő alatt nemcsak dolgoztam, hanem tanultam is: elsősorban zeneszerzést Rossa Lacitól, színpadi rálátást Novák 'Tatától', és nem utolsó sorban, barátokat szereztem mind a zenészek, mind a táncosok és a színészek köréből.

Kik alkotják jelenleg az Ökrös-együttest, ha van most ilyen?

Ilyen néven már sehol. A klasszikus *Ökrös-együttes* tagjai már mind máshol zenélnek, és csak ritkán találkozunk egymással. Most *Ökrös Csaba és barátai* néven lépek föl, ez nem egy állandó formáció. Hogy épp melyik barátom csatlakozik hozzám, az attól függ, mit vár a szervező. Tudunk autentikus népzenei, régi magyar zenét és általam írt népzenei feldolgozásokat is játszani, de volt már komolyzenei koncertünk is, például a Honvéd Férfikkal, de felléptünk a Jávorai Trióval is, ahol Szalóki Ági volt a vendégünk.

Milyen lemezterveid vannak? Egy két évvel ezelőtti egri fellépésedkor egy készülő Rákóczi-lemezt is emlegettél. Megvalósult ez?

Az említett Rákóczi-lemez 2004-ben megjelent a Honvéd Együttes kiadásában, ráadásul nagyon jól sikerült. A címe: „*Hej, kurucok csillaga...*” és természetesen a kuruc kor zenéje dominál benne. Az énekes itt is Szalóki Ági volt. Lemezterveim mindig vannak, csak a kiadók nem sűrűlödnek körülöttem. Tulajdonképpen mostanában komolyzenei szerzeményeket írok és kész is van egy lemeznyi anyag. Ebből egyelőre kettő lesz hallható, csak az a baj, hogy Finnországban és nem itthon...

Abkarovits Endre